

ผู้นำทางจิตวิทยาในแบบฉบับโจโฉ

น.ท.หญิง นัชชา พวงเงิน

โจโฉ เป็นผู้นำที่มีอิทธิพลและชื่อเสียงมากที่สุดคนหนึ่งในประวัติศาสตร์ชาติจีน โดยเฉพาะในยุค “สามก๊ก” ซึ่งเป็นช่วงเวลาแห่งการต่อสู้ทางการเมืองและสงคราม แต่ถ้าจะพูดถึง “ผู้นำจิตวิทยา” เขาเป็นบุคคลที่มีทักษะสูงในการบริหารคน และปัจจัยสำคัญที่ทำให้เขาสามารถครองอำนาจและนำทัพไปสู่ชัยชนะได้อย่างยาวนาน แม้ว่าเขาจะมีวิธีการบริหารคนที่ดูเด็ดขาดและบางครั้งโหดเหี้ยม แต่ก็สามารถสร้างระเบียบวินัยและความภักดีจากผู้ใต้บังคับบัญชาได้อย่างมีประสิทธิภาพ การเป็นผู้นำคนของโจโฉสะท้อนให้เห็นถึงกลยุทธ์และการใช้จิตวิทยาในการจัดการและควบคุมผู้คนรอบข้าง เพื่อให้สามารถทำงานร่วมกันได้อย่างมีประสิทธิภาพ

“ข้าพเจ้ายอมทรยศโลก ดีกว่าให้โลกทรยศข้าพเจ้า”

เป็นวาทะ สามก๊ก ที่แสดงความเด็ดเดี่ยว มั่นคงและแน่วแน่ของโจโฉ

ภาพยนตร์ เรื่อง “สามก๊ก” (The Romance of the Three Kingdoms)

ประวัติของโจโฉพอสังเขป

ในประวัติศาสตร์จีนมีการบันทึกเกี่ยวกับ “พระเจ้าโจโฉ” หรือ สมเด็จพระจักรพรรดิ “วุ้ยอู่หวัง” ซึ่งมีชีวิตในช่วงระหว่าง ค.ศ. ๑๕๕ - ๒๒๐ เป็นขุนศึกและผู้สำเร็จราชการแผ่นดินคนสุดท้ายในราชวงศ์ฮั่นตะวันออกของประเทศจีน โจโฉหรือภาษาจีนกลาง เรียก “เฉาเซา” ได้สร้างนครรัฐที่รุ่งเรืองและแข็งแกร่งในยุคสมัย “สามก๊ก” ค.ศ. ๒๐๘ - ๒๘๐ คือ แคว้นวุ้ย หรือ วุ้ยก๊ก ตำนานชีวิตของโจโฉ เป็นที่เลื่องลือและติดตรึงใจผู้คนไปทั่วโลก แต่ก็ยังมีการถกเถียงกันว่า โจโฉนั้น มีตัวตนอยู่จริงหรือไม่ จนเมื่อปลายปี พ.ศ. ๒๕๕๕ นักโบราณคดีชาวจีนได้ขุดค้นพบหลุมฝังศพของโจโฉ แม้ทัพผู้ยิ่งใหญ่แห่งยุคสามก๊ก จากป้ายแกะสลักชื่อ “วุ้ยอู่หวัง” หรือ “วุ้ยอู่อ๋อง” ซึ่งก็คือ พระนามของพระเจ้าโจโฉ โดยหลุมฝังศพตั้งอยู่ ณ หมู่บ้านซีกาวเสียว

ความหมายของผู้นำ

คนทุกกลุ่มและทุกระดับในสังคมต้องการมีผู้นำไม่ว่าจะเป็นในลักษณะใดก็ตาม ดังนั้น จึงคำอธิบายความหมายของผู้นำไว้หลายแบบดังนี้

อุดม ทุมโฆสิต (2544:230) ผู้นำ หมายถึง บุคคลที่มีความสามารถในการบริหารจัดการและเป็นบุคคลที่มีอำนาจเหนือผู้อื่น สามารถใช้อิทธิพลกำหนดพฤติกรรมและความรู้สึกของคนอื่น เพื่อให้บุคคลอื่น ๆ ทำตามเป้าประสงค์ขององค์การ

เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ (2543:127) กล่าวถึง ผู้นำว่า เป็นผู้ที่มีความรู้ ผู้ที่ใช้เหตุผล สามารถประยุกต์ใช้ความรู้ได้อย่างชาญฉลาด ใช้ความรู้ได้ถูกที่ ถูกคน ถูกเวลา สามารถวิเคราะห์อดีตเข้าใจปัจจุบัน และคาดการณ์อนาคตได้ รวมทั้งเป็นผู้ที่มีอุดมการณ์ในการดำเนินชีวิต ประารถนาอุทิศตัว เพื่อเผยแพร่แนวความคิดและถ่ายทอดสัจจะทางปัญญาที่เป็นประโยชน์แก่สังคม ด้วยวิธีการต่าง ๆ และเป็นบุคคลสำคัญเป็นตัวแทนในการเปลี่ยนแปลงประเทศ หรือ สามารถช่วยเหลือบ้านเมืองได้

ดังนั้น คำว่า “ผู้นำ” ข้างต้นอาจกล่าวได้ว่า เป็นตัวแทนกลุ่มที่มีอิทธิพลเหนือคนอื่น และยังสามารถสร้างแรงจูงใจให้คนอื่นอยากทำตาม ในเรื่องบางอย่างที่เกี่ยวข้องกับความเป้าหมายของคนบางกลุ่ม และก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่นำไปสู่ผลสำเร็จหรือบรรลุวัตถุประสงค์ที่ได้วางไว้

ทฤษฎี แนวคิด จิตวิทยาความเป็นผู้นำของโจโล

จิตวิทยาความเป็นผู้นำเป็นสาขาที่ศึกษาเกี่ยวกับกระบวนการทางจิตวิทยาที่เกี่ยวข้องกับการเป็นผู้นำ รวมถึงพฤติกรรม ความคิด และอิทธิพลที่ผู้นำที่มีต่อผู้ตาม โดยมุ่งเน้นทำความเข้าใจว่าอะไรที่ทำให้เป็นผู้นำที่ดีและมีประสิทธิภาพ ซึ่งสามารถใช้เป็นเครื่องมือในการวิเคราะห์พฤติกรรมความเป็นผู้นำของโจโล ได้ดังนี้

๑. ทฤษฎีผู้นำเชิงคุณลักษณะ (Trait Theory) เชื่อว่าผู้นำเกิดจากคุณลักษณะเฉพาะตัว เช่น ความฉลาด ความกล้าหาญ ความมั่นใจในตนเอง มีคุณธรรม มีความทะเยอทะยาน และความต้องการนำผู้อื่น ซึ่งมีความสอดคล้องกับบุคลิกความเป็นผู้นำของโจโล ดังตัวอย่างเหตุการณ์ ในยุคก่อนที่จะเกิดการแบ่งแยกออกเป็นสามก๊กนั้น ตังโตะตั้งตัวเป็นใหญ่ ฮองเต้เป็นเพียงขุนเข็ด แล้วให้ทหารที่ตั้งทัพอยู่นอกเมืองทำการ ปล้น จี้ ฆ่าประชาชนตามใจชอบอย่างไม่เกรงกลัวต่อกฎหมายบ้านเมือง หรือผู้ใด นอกจากนี้ การเข้าเฝ้า ฮองเต้ของตังโตะในแต่ละครั้ง ก็ไม่เคยทำการคำนับเลย สำหรับโจโลแล้ว ตังโตะเป็นบุคคลที่มีความชั่วช้ากว่าผู้ใดในแผ่นดินและเป็นภัยต่อราชวงศ์ ขณะนั้นโจโลเป็นเพียงขุนนางชั้นผู้น้อย จึงได้แต่อดทนเป็นข้ารับใช้ตังโตะ เพื่อรอเวลาวางแผนลอบสังหาร

จากพฤติกรรมดังกล่าวสะท้อนให้เห็นถึง ทฤษฎีผู้นำเชิงคุณลักษณะ (Trait Theory) ของโจโล นั่นก็คือ ความกล้าหาญ ความเด็ดขาดในการตัดสินใจโดยไม่ลังเลที่จะใช้ความรุนแรงเมื่อจำเป็น ถ้าเปรียบเทียบกับบุคคลอื่น ๆ แล้ว ถึงแม้ว่าจะเกลียดชังตังโตะมากมาขนาดไหนก็ตาม ก็ยังไม่กล้าลงมือ นั่นจึงเป็นคุณสมบัติที่ทำให้โจโล มีความโดดเด่นและเป็นที่น่าจดจำ ในบทบาทความเป็นผู้นำ

๒. ทฤษฎีผู้นำเชิงพฤติกรรม (Behavioral Theory) ในรูปแบบมุ่งความสัมพันธ์ (Relationship-Oriented Leadership) ให้ความสำคัญที่ติดกับผู้ตาม ตัวอย่างเช่น เมื่อครั้งที่อ้วนเสียได้ทำการเรียกประชุมเหล่าแม่ทัพนายกอง เพื่อให้ทุกคนเห็นความสำคัญของความสามัคคี สามพี่น้อง เล่าปี กวนอู และเตียวหุย ซึ่งขณะนั้นเป็นเพียงทหารชั้นผู้น้อยในกองทัพของกองซุนจ้าน จึงได้ติดตามไปด้วย เมื่ออ้วนเสียได้เห็นสามพี่น้อง ก็คิดว่าไม่สมควรที่จะให้เข้าร่วมประชุมด้วย แต่ใจโงกลับคัดค้านและยังได้กล่าว ยกย่องความดีความชอบของสามพี่น้อง ในศึกปราบโจรโพกผ้าเหลือง อ้วนเสียได้ยินเช่นนั้นจึงยินยอมให้เข้าร่วมประชุมด้วย ดังนั้น การกล่าวยกย่องผู้อื่น ซึ่งเป็นคุณลักษณะความเป็นผู้นำอย่างหนึ่งของโจโฉ ที่มีความเมตตากรุณาต่อผู้ที่ด้อยกว่า แม้จะมีความชอบเพียงเล็กน้อยก็จะนำมาพูดถึงเพื่อให้ทุกคนได้ทราบทั่วกัน เพื่อเป็นการให้การสนับสนุนผู้ใต้บังคับบัญชา

๓. ทฤษฎีผู้นำการเปลี่ยนแปลง (Transformational Leadership) ทฤษฎีนี้ เน้นการสร้างแรงบันดาลใจให้กับผู้ตาม เพื่อให้พวกเขาทำงานตามความมุ่งมั่นและมุ่งมั่นที่จะบรรลุเป้าหมายร่วมกัน ผู้นำแบบนี้จะสร้างวิสัยทัศน์ที่ชัดเจน สร้างความเชื่อมั่น และกระตุ้นให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในองค์กร เมื่อนำมาประยุกต์ใช้กับโจโฉ เราจะเห็นได้ว่า เขามีลักษณะของความเป็นผู้นำแบบเปลี่ยนแปลงหลายประการ ตัวอย่างที่ชัดเจนเช่น ผู้นำต้องรู้จักยืดหยุ่นตั้งสายน้ำ โดยโจโฉ จะเน้นเรื่องเป้าหมายเป็นหลัก ทำให้ต้องร่วมมือกับคนหลายคน กับกลุ่มหลายกลุ่ม เพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่ต้องการ ใช้กลยุทธ์ ทำตัวเป็นตั้งสายน้ำที่สามารถเปลี่ยนแปลงรูปร่างตามภาชนะที่บรรจุ เมื่อครั้งที่โจโฉ ถูกกองทัพของตั้งโต๊ะไล่ล่า ต่อมาจึงได้เข้าร่วมเป็นพันธมิตรกับกองทัพของอ้วนเสีย ถึงแม้ว่าโจโฉจะทำการลอบสังหารตั้งโต๊ะไม่สำเร็จในคราวนั้น แต่โจโฉก็เป็นตัวอย่างของผู้นำที่รู้จักเปลี่ยนแปลงตนเอง ให้เป็นตั้งน้ำที่สามารถเข้าได้กับทุกภาชนะ ไม่ว่าจะร่วมมือกับใครก็สามารถทำงานร่วมกันได้ โดยมุ่งเป้าหมายเป็นสำคัญ โจโฉจึงเป็นตัวอย่างของผู้นำแบบเปลี่ยนแปลงที่ประสบความสำเร็จในการสร้างอาณาจักรที่ยิ่งใหญ่

๔. ทฤษฎีผู้นำเชิงปฏิสัมพันธ์ (Transactional Leadership) เน้นการแลกเปลี่ยนผลประโยชน์ระหว่างผู้นำและผู้ตาม เช่นการให้รางวัลเมื่อทำงานได้ตามเป้าหมาย หรือการลงโทษเมื่อทำผิดพลาด โจโฉนั้นนับว่าเป็นยอดขุนศึกที่เชี่ยวชาญการรบและมีจิตใจที่เด็ดเดี่ยว เป็นผู้นำที่มีน้ำใจ โดยมักจะให้ออกาสผู้ที่ด้อยกว่า และสนับสนุน ผู้ที่สูงกว่าเสมอ ดังจะเห็นได้จาก ครั้งเมื่อเล่าปี่นั้นมาขอพึ่งพิงกับโจโฉ ซึ่งโจโฉก็มีน้ำใจให้เล่าปี่ เข้ามาพึ่งพิง และยังได้รับโอกาสให้เข้าพบพระเจ้าเหี้ยนเต้ จากนั้นเล่าปี่จึงถือโอกาสแสดงความเป็นญาติกับพระเจ้าเหี้ยนเต้ โดยนับตามลำดับราชวงศ์แล้ว เล่าปี่นับเป็นพระเจ้าอาของพระเจ้าเหี้ยนเต้

ต่อมาเล่าปี่ได้เข้าร่วมกับขุนนางตั้งสิน เพื่อสังหารโจโฉ ครั้นเมื่อต้องเผชิญหน้ากับโจโฉ เล่าปี่ด้วยความกลัวจึงทำให้แสดงพิรุณออกมา จนโจโฉจับทางได้ แม้ว่าโจโฉจะรู้ว่าเล่าปี่แอบคิดคบกับตั้งสินเพื่อสังหารตน แต่ก็ยังไม่ให้อภัย นอกจากนั้นยังไปพบและสนทนากับเล่าปี่ที่บ้าน เพื่อให้เล่าปี่เปลี่ยนใจสำนึกผิด โดยเนื้อหาในการสนทนานั้น เป็นเชิงเปรียบเทียบทางอ้อม ไม่ได้กล่าวตรง ๆ เพราะโจโฉยังรักษาน้ำใจของเล่าปี่ แต่แทนที่เล่าปี่จะสำนึกผิดกลับทำเป็นไม่รู้ไม่ชี้ ไม่เข้าใจคำเปรียบเปรยเหล่านั้น ในขณะที่เล่าปี่รู้ตัวแล้วว่า โจโฉ รู้เท่าทันแผนการทั้งหมด หากยังฝืนอยู่ต่อไปอาจโดนสังหารได้ จึงตีจากโจโฉ เพื่อไปตั้งตัวเป็นใหญ่ ไม่นานเล่าปี่ก็ได้จุล่งมาเป็นพวก และสะสมกองกำลังได้ประมาณห้าหมื่นคน ทางโจโฉ เมื่อเห็นเล่าปี่มีกำลังพล

เพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ ก็ไม่อาจวางใจได้ จึงได้นำกำลังไปทำศึกกับเล่าปี่ แต่ก่อนจะทำศึกกันทางโจโฉ ได้ร้องเรียกเล่าปี่ให้ออกมาเจรจาดูหน้าค่าย เพราะด้วยความสัมพันธ์แต่เก่าก่อนจะทำให้เล่าปี่กลับใจ แต่เหตุการณ์ก็ไม่ได้เป็นเช่นนั้น เมื่อเล่าปี่เห็นโจโฉก็เปิดศึกต่อ ทว่าโจโฉนั้นเป็นทรราช เป็นศัตรู ของราชสมบัติ ส่วนโจโฉ เมื่อได้ยิว เช่นนั้น ก็โกรธและทำศึกในทันที และศึกในครั้งนั้นทำให้เล่าปี่พ่ายแพ้อย่างยับเยินเกินเยียวยา

“เหยี่ยวยอมให้ฆ่าใช้ เพราะมันหิว ถ้าอิมมันก็บินหนีไป”

เป็นวาตะของโจโฉ ในสามก๊ก : เปรียบเทียบกับคนเก่งหรือคนมีฝีมือ การจะเลี้ยงให้เชื่องต้องมีสิ่งที่เขาต้องการหล่อเลี้ยงเอาไว้ นั่นก็คือ เงิน เกียรติ และอำนาจ ที่ผู้นำต้องมอบให้ลูกน้องอย่างเหมาะสม ไม่มากเกินไป แต่ไม่น้อยเกินไป

ความเป็นผู้นำเป็นศาสตร์ที่ศึกษาเกี่ยวกับกระบวนการทางจิตวิทยาที่เกี่ยวข้องกับการเป็นผู้นำ รวมถึงพฤติกรรม ความคิด อิทธิพลที่ผู้นำมีต่อผู้ตาม โดยมุ่งเน้นทำความเข้าใจว่าอะไรที่ทำให้คนเป็นผู้นำที่ดีได้ และมีประสิทธิภาพ ซึ่ง โจโฉ ก็เป็นผู้นำที่มีความเชี่ยวชาญในการบริหารคน โดยการใช้ทั้งความกลัวและการให้รางวัล เพื่อสร้างความภักดีและกระตุ้นการทำงาน การใช้จิตวิทยาในการเข้าใจอารมณ์และจิตใจของผู้คน การตัดสินใจที่เด็ดขาดและการปรับตัวให้เหมาะสมกับสถานการณ์ ทำให้เขาสามารถบริหารคนและกองทัพได้อย่างมีประสิทธิภาพ แม้ในสถานการณ์ที่ยากลำบากและท้าทาย ดังนั้น การศึกษาพฤติกรรมของเขาจึงสามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาผู้นำในปัจจุบันได้

บรรณานุกรม

ธรร สุนทรายุทธ (2551 : 327 – 366) การบริหารจัดการเชิงปฏิรูป: ทฤษฎี วิจัย และปฏิบัติทางการศึกษา.

กรุงเทพฯ:บริษัท เนติกุลการพิมพ์ จำกัด

ภัทระ ลาดแพทย์ และ อีระวุฒิ มีปัญญา 2564 คิดและทำแบบโจโฉผู้นำตลอดกาล กรุงเทพฯ สำนักพิมพ์

Happy Book